

אוגוסט 2022

יוזמות פורום האקלים הישראלי

פורום האקלים הישראלי, יוזמתו של נשיא המדינה יצחק הרצוג, הוא שיתוף פעולה ראשון מסוגו במציאות הישראלית בין כוחות מהחברה האזרחית, האקדמיה, הממשלה, הכנסת, השלטון המקומי, גורמים מהמערכת הכלכלית ומשדה התרבות, התקשורת והרוח.

הפורום, שבראשו עומד ד"ר דב חנין, הושק בחודש ינואר השנה ופועל בחסות בית הנשיא. מטרתו העיקרית היא לסייע בצמצום הפערים שבין היעדים האקלימיים הגלובליים לבין היעדים שנקבעו בישראל בתחומים האקלימיים. זאת, באמצעות עידוד מגוון גדול של יוזמות בכל תחומי החיים הרלוונטיים למשבר האקלים – הן בהיבט הפחתת הפליטות והן בהיבט ההיערכות לחיים בעידן של שינויי אקלים. מטרתן של היוזמות היא להביא לשינויי מדיניות ולתרום לשינוי במציאות.

בחודשים האחרונים פעלו במסגרת הפורום שמונה אשכולות, המאגדים עיסוק בנושאים השונים המשיקים למשבר האקלים. כל אשכול מובל ע"י מספר חברי וחברות פורום שמונו לכך, העוסקים בנושאי האשכול במסגרת פעילותם היומיומית. במסגרת מפגשי האשכולות, נסקרו תחומי התוכן השונים וזוהו כיווני פעולה רלוונטיים ובעלי אימפקט עבור הפורום.

כתוצאה מפעילות זו גיבשו משתתפי ומשתתפות הפורום יוזמות קונקרטיות במגוון נושאים. במקביל ליוזמות שגובשו במסגרת האשכולות, גובשו גם יוזמות בהיבטים סביבתיים-חברתיים, במסגרת קבוצות עבודה של ארגונים לשינוי חברתי במהלך שהובל ע"י מרכז השל לקיימות, ארגון שתיל ומרכז אדווה.

גיבושן של היוזמות פותח שלב חדש בפעילות פורום האקלים, שיתמקד בקידום היוזמות במטרה להופכן לשינויי מדיניות בפועל. זאת, באמצעות בניית תכנית פעולה פרלמנטרית לתמיכה ביוזמה, קידום חשיפה תקשורתית ועבודה מול הדרגים המקצועיים והפוליטיים.

להלן תיאור תמציתי של היוזמות שהוגשו במסגרת הפורום.

לכל שאלה בנושא היוזמות ופעילות פורום האקלים הישראלי ניתן ליצור קשר עם ד"ר זהר ברמן, מנהלת הפורום, במייל: climate@president.gov.il.

אסטרטגיית הפעולה של פורום האקלים הישראלי נגזרת משני יעדים:

1. **אפחות (מיטיגציה):** קידום של צעדי מדיניות מגוונים שיביאו לצמצום פליטות גזי החממה בישראל בהתאמה ליעד ההפחתה העולמי שהוסכם בסעיף 22 להסכם האקלים של גלוגו.
2. **היערכות לחיים בעידן של שינויי אקלים (אדפטציה):** ישראל והאזור כולו נחשבים למרחב שהינו פגיע במיוחד להשלכותיו של משבר האקלים. לפי ההערכות, שינויי האקלים יביאו לשלוש מגמות עיקריות שיורגשו היטב בישראל, הכוללות: טמפרטורות גבוהות; גלי חום ממושכים, תדירים ועוצמתיים; ואירועי גשם קיצוניים. לפיכך, מקדם הפורום פעולות היערכות ברמה הלאומית והמקומית לשינויי האקלים הצפויים לנו.

אנרגיה

כדי לעמוד ביעדים שהגדירה ישראל לצמצום הפליטות, יש להגדיל משמעותית את היקף הייצור של אנרגיות מתחדשות. זאת, תוך מעבר למשק אנרגיה מבוזר, הכולל ייצור אנרגיה סולארית באזורי הצריכה, בדגש על מרחבים מבוניים. בכך טמונה גם הזדמנות לשחקנים שונים כגון רשויות מקומיות והתושבים עצמם להפוך ליצרנים ואף למחלקים, מה שסייע בניצול השטחים הבנויים והימנעות מפגיעה משמעותית בשטחים הפתוחים.

במקביל יש לקדם מגוון צעדים לחסכון ולהתייעלות באנרגיה.

משק האנרגיה הדרוש לנו מחייב, לפיכך, גם חשיבה חדשה על היבט תמחור החשמל, ויצירת מודל מקיים הלוך בחשבון את כלל העלויות החיצוניות ברכישת חשמל והכללתן במחיר הסופי.

פורום האקלים פועל לקידום היקף הייצור של אנרגיות מתחדשות ומשק אנרגיה מבוזר בשני אפיקי פעולה: מדיניות ורגולציה, והדגמה והנעת תהליכים מעשיים בשטח. בפרט, היוזמות המוצעות במסגרת אשכול האנרגיה של פורום האקלים מקדמות מענים להיבטים שונים אלו של משק האנרגיה העתיד הנדרש למדינת ישראל – ייצור אנרגיה מתחדשת ומבוזרת בשטחים הבנויים ובאזורי הביקוש, תוך שילוב אוכלוסיות רחבות כשחקנים פעילים במשק האנרגיה, קידום רגולציה לרשתות חשמל מקומיות (מיקרוגריד) ושינוי כלכלי להכללת העלויות החיצוניות בהחלטות משקיות לרכישת חשמל.

1. **יצירת מיקרוגריד אזורי בישראל: אילת אילות כמקרה בוחן.** מובילים: דורית בנט (אילת-אילות אנרגיה מתחדשת, dorit@eilateilot.org), איתן פרנס (איגוד חברות האנרגיה המתחדשת, eitan@greenrg.org.il)

קידום מודל מבוזר של ניהול הרשת – מיקרוגרידים - תוך התבססות על ייצור מקומי, פתרונות אגירה ושילוב רשויות מקומיות בשוק החשמל, כדי לצמצם את התלות בפיתוח תשתיות וקווי הולכה, למקסם ייצור מקומי של אנרגיה ממקורות מתחדשים ולהפחית פליטות. ביוזמה זו איזור אילת-אילות יכול לשמש פיילוט, במטרה להראות שניהול מערכת חשמל אזורית הוא אפשרי.

2. **חישוב מחודש של עלויות האנרגיה המתחדשת למול מקורות אנרגיה פוסיליים.** מובילים: ד"ר יונתן אייקנבאום (גרינפיס, jaikhenb@greenpeace.org), אלון סגל (NZO, alonsegall@gmail.com)

כלכלת אנרגיה היא נושא מורכב ומרכזי בקבלת החלטות, בעיקר לאור השינוי הצפוי בשוק החשמל בישראל, במסגרתו חברת ניהול המערכת תחליט באופן דינמי על מקור רכישת החשמל לפי המחיר הזול ביותר. במסגרת יוזמה זו, ההחלטה על רכישת חשמל תיקח בחשבון גם את העלות החיצונית של ייצור חשמל מדלקים פוסיליים, דבר שכיום איננו מחושב ומביא לתיעדוף מקורות אלה על פני אנרגיה ממקורות מתחדשים. צעד זה, המחויב כלכלית וסביבתית, ימנע תיעדוף לייצור חשמל מדלקים פוסיליים, המהווה גורם מרכזי בפליטות גזי החממה.

3. **אנרגיה קהילתית בבתים משותפים.** מובילות: חכ"ל יעל כהן פארן, עינת דטנר (הפורום הישראלי

לאנרגיה, YaelParan@gmail.com, einat.datner@gmail.com)

המיזם עוסק בקהילות אנרגיה וייצור אנרגיה ע"י אזרחים, לאור העובדה שרוב האזרחים בארץ מתגוררים בבתים משותפים. למרות שבבתים פרטיים יש התקדמות גדולה בהתקנת פאנלים סולריים, בבתים משותפים, נכון להיום, אין התקנות כלל למרות פוטנציאל של 27%. בבניינים משותפים יש תנאים ייחודיים שמקשים על התקנה של פאנלים – מימון, הסכמה של הדיירים וכו'. המיקוד של היוזמה הוא להבין איך ניתן לפתור בעיה זו. חשוב להבין שגם אם נממש רק 10% מהפוטנציאל ההשפעה תהיה גדולה מאד ומכאן חשיבות המיזם.

4. **מיזם סעיז אלחרומי.** מובילים: יוסי אברמוביץ (ערבה פאוור קומפני,

Yosef@energyglobal.com), מיכה פרייס (מיזם סעיז אלחרומי,

michaaprice@gmail.com)

מיזם סעיז אלחרומי מגדיר מחדש את זכויות הגישה לאנרגיה בחברה הערבית בישראל, במטרה להביא להגדלת ההשתתפות של המגזר הערבי בייצור אנרגיות מתחדשות על התועלות הכלכליות, התעסוקתיות והחברתיות הכרוכות בכך. המיזם פועל גם להטמעת מערכות אנרגיה סולארית במוסדות חינוך בכפרים הלא מוכרים, במקום המערכות המזהמות הפועלות שם כעת. המיזם פועל גם לטפל בחוסר החיבור לתשתיות סניטציה באיזורים אלו ע"י שימוש במערכות מט"ש מבוזרות הפועלות על אנרגיה סולארית.

דיור והמרחב העירוני

המרחב העירוני כולל בתוכו היבטים רבים המושפעים ומשפיעים הן על היקף הפליטות והן על היכולת להיערך לשינויי האקלים, למשל בתחומים כגון תנועה, ניהול נגר, אנרגיה, בנייה והתחדשות עירונית. רוב אזרחי המדינה חיים כיום בערים, ועד שנת 2050 היקף המתגוררים בערים בישראל צפוי לעמוד על 90% ואף יותר. לפיכך ברור כי לנעשה בזירה זו השפעה מכרעת על התמודדותה של ישראל עם משבר האקלים ועל חייהם של רוב תושבי המדינה בעידן של שינויי אקלים.

במסגרת אשכול המרחב העירוני של פורום האקלים מושם דגש על שתי זירות פעולה: הזירה הלאומית, בדגש על תכניות בינוי ודיור המקודמות ע"י השלטון המרכזי, והזירה המקומית, בדגש על הסביבה העירונית ועל אופיו של המרחב הציבורי.

בפועל היוזמות מתמקדות בתחום המדיניות והרגולציה, על מנת לייצר השפעה רוחבית על הנעשה ותוך שימת דגש על מקומן של אוכלוסיות פגיעות במרקם העירוני. עם זאת, ניתן לתרגם את היוזמות גם לפיילוטים מקומיים על מנת לבחון את ההשפעה שלהן ולייצר סיפורי הצלחה.

5. **הולכים על זה: קידום הליכתיות בערי ישראל.** מובילים: יוסי סעיודוב (ברחובות שלנו,

yossisaidov@gmail.com), אלה אלכסנדר (מרחב – התנועה לעירוניות בישראל,

ela@miu.org.il)

כיום, מרבית השטח בערי ישראל מוקדש לכלי רכב ולא לבני אדם. יוזמה זו שואפת להפוך את ערי ישראל לבטוחות, נעימות ומתעדפות הולכי רגל, ע"י שיפור ושדרוג של תשתיות הולכי הרגל בערים, לרבות: מדרכות רחובות ומוצללות, מעברי חציה נגישים ובטוחים, רמזורים הנותנים עדיפות להולכי רגל ויצירת רצף הליכתי בטוח; מערכות חינוך במרחק הליכה סביר, מרכזים שכונתיים מקומיים העונים על צרכי התושבים ומעודדים כלכלה מקומית; ואנשים עם מוגבלויות הנעים בחופשיות, ברציפות ובביטחון על מדרכות הרחובות. היוזמה שואפת לרתום את מערכות השלטון המקומיות והלאומיות באמצעות חקיקת חוק זכויות הולכי הרגל ואכיפתו, תכנון נכון של המרחב העירוני, והיפוך הפירמידה כך שהולכי הרגל ימצאו בראש סדר העדיפויות, אחריהם תשתיות תחבורה ציבורית, מיקרו מוביליות, ורק לבסוף נהגי הרכב הפרטי.

6. **התאמת תכניות מאושרות למשבר האקלים והפחתת פליטות בבנייה חדשה**. מובילים: רוני ארז (מרכז השל לקיימות, rony@heschel.org.il), אלעד הוכמן (מגמה ירוקה, elad@green.org.il) תכניות בנייה רבות אושרו ללא התייחסות למשבר האקלים או לסיכונים אקלימיים מקומיים, ואופן תכנון צפוי לתרום להגדלת פליטות הפחמן (למשל בשל חיוב התבססות על רכב פרטי). יוזמה זו מגבשת מנגנון ממשלתי להתאמה אקלימית והפחתת פליטות בתכניות בינוי שאושרו זה מכבר, אך אין לגביהן התייחסות להיבטים אלו.
7. **עידוד שוק הבנייה בישראל למציונות בבנייה ירוקה ואיפוס אנרגטי**. מובילות: טל מילס (המועצה לבנייה ירוקה, tal@ilgbc.org), מאיה קרבטרי (פורום ה-15, mayac@forum15.org.il) הבנייה הירוקה מהווה ערוץ מרכזי לקידום פיתוח בר קיימא בעל השפעה מיטיבה על העולם ועל בריאות ורווחת האנשים. התקן לבניה ירוקה, כביטוי מעשי של הנושא, הוא בסיס מוצק לפיתוח של תהליכי תכנון מתקדמים ואיכותיים שמתכללים היבטים של אנרגיה, קרקע, מים, חומרי גלם, והפחתת פסולת. התקנה מחייבת בשלב זה מבנים בעלי שימוש וגודל מסוים בכל רחבי הארץ לעמידה בתקן ברמה של כוכב אחד בלבד, על מנת להנגיש את הנושא ולאפשר למידה וצמיחה של השוק. יוזמה זו שואפת ליישם בנייה מתקדמת מעבר למתחייב בחוק: בניה מותאמת לשינויי האקלים, בנייה מאופסת אנרגיה, שמייצרת מרחבים בריאים ותומכת בסביבה העירונית.
8. **השקעה ישירה בהתאמה אקלימית של מלאי הדיור הקיים**. מובילים: מקס גרובמן (מרכז אדווה, tootim76@gmail.com), ריקי בן לולו (פורום הדיור הציבורי, max@adva.org) ביצוע התאמה מחדש (Retrofitting) של מבני דיור קיימים, פרטיים וציבוריים כאחד. התאמה כזו תכלול אלמנטים כמו הצללה, איטום ובידוד, קירור וחימום יעילים, התאמה של שטח המבנה לפאנלים סולאריים ולגידול צמחים ועוד. התאמה כזו תסייע הן במיטיגציה – הפחתת פליטות גזי חממה, והן באדפטציה – הסתגלות לתנאי האקלים המשתנים והגברת העמידות בפני אירועי מזג אוויר קיצוני.
9. **דיור ציבורי/חברתי כמוביל סטנדרטים ירוקים בבנייה חדשה**. מוביל: מקס גרובמן (מרכז אדווה, max@adva.org) בנייה ציבורית, אשר איננה כפופה לשיקולים צרים של הפקת רווחים, יכולה להוות מנוע להתמודדות עם משבר האקלים וליצירת חברה שוויונית יותר. בנייה ציבורית ירוקה וטובה המספקת מגוון פתרונות עבור אוכלוסיות מגוונות יכולה להיעשות במספר מודלים:
1. פתרונות מקומיים-קואופרטיביים.
 2. פתרונות מוניציפליים.
 3. פתרונות ממשלתיים.
- מודלים אלו יכולים וצריכים להיות משולבים יחד כדי לספק מענה רחב ככל הניתן.
10. **התחדשות עירונית סביבתית חברתית**. מוביל: מקס גרובמן (מרכז אדווה, max@adva.org) השקעה ותכנון של המרחב העירוני כפופים כיום לשיקולי רווח. במקום זאת, מוצע להתייחס לקרקע כמשאב ציבורי שמנוהל לטובת הציבור. תכנית ציבורית להתחדשות עירונית צריכה להיעשות באופן מושכל, לקחת בחשבון את ייחודו של כל אזור, את צרכיהם של התושבים החיים בו ואת הפערים החברתיים הקיימים בתוך הערים ובין יישוב ליישוב. לשם כך מוצע לבחון מספר צעדים, לרבות הכפפת קבלת היתרי בנייה ותכניות פיתוח לקריטריונים אקולוגיים וחברתיים ברמת הבניין, השכונה והעיר, במנותק משיקולי כדאיות כלכלית; הובלת פרויקטים להתחדשות עירונית בידי גופים ציבוריים שאינם מכווני רווח, כך שדיור חדש במרכזי הערים יתווסף כדיור ציבורי וחברתי ולא כנדל"ן פרטי; ומנגנונים חלופיים לתקצוב ומימון פרויקטים להתחדשות עירונית, במטרה להחליף את המודל הדומיננטי הקיים (תמ"א 38) ולענות על הצורך הציבורי בפיתוח עירוני בר-קיימא ושוויוני.
11. **בניית מתחמי דיור שמשלבים זירות בבעלות פרטית עם דיור ציבורי**. מובילות: אלה פרנקל דויד (עומדים ביחד, ellafrd@gmail.com), בקי כהן קשת (רבנים לזכויות אדם, Keshetbecky@gmail.com) מתן מענה למצוקת הדיור של השכבות המוחלשות בישראל, באמצעות תמיכה ממשלתית באגודות דיור (מלכ"רים) שיבנו מתחמי דיור שמשלבים זירות בבעלות פרטית עם דיור ציבורי, בפרויקטים

של פינוי-בינוי. מרבית הבנייה תהיה של דירות ציבוריות קטנות בשטחן, שיאפשרו ציפוף ומתן מענה זול ומינימלי למספר רב של אנשים, תוך שמירה על מחיר שכירות נמוך ומותאם למקבלי קצבאות או למשתכרים בשכר מינימום. אגודת הדיור תקצה חלק משכר הדירה החודשי, להחזר ההלוואה מהבנק בדומה למודל הוינאי. גישה כזו תאפשר הגדלת היצע הדיור במדינת ישראל, תמנע יצירת "מובלעות עוני" בשל העירוב של אוכלוסיות חזקות ומחלשות, ותאפשר גם מתן פתרון פינוי-בינוי בפריפריה, שעד כה כמעט ולא הצליחה, חרף הכוונות המוקדמות של תמ"א 38.

12. **שטחים ירוקים נגישים לכולם**. מובילה: אמירה עראף (אגודת הגליל, amira@gal-soc.org)
היוזמה באה לענות על הצורך בנגישות לכולם למרחב ירוק ו/או שטח פתוח עם צל (תוך מתן עדיפות לפתרונות מבוססי טבע), בתוך 10/15 דקות הליכה/רכיבה כדי לשמור על הבריאות הנפשית והגופנית. היוזמה מציעה עריכת מיפוי של השטחים הירוקים המוצללים הקיימים וגיבוש צעדים קונקרטיים לשם הגדלתם, תוך התמודדות עם החסמים התכנוניים שישנם. מוצע לעשות שימוש בתקנות ההצללה לגבי גני שעשועים ולפעול להביא לתקציב ממשלתי שיבטיח את מימושו בפועל.

13. **"מודיעין אקלימי": חיזוי שיטפונות והצפות ברשויות מקומיות**. מובילה: ברנדט באור (אדם טבע ודין, Bernadette@adamteva.org.il)

בחורפים האחרונים מדינת ישראל שילמה מחיר כבד מאד על חוסר היערכותה לשיטפונות והצפות. למרות התחזיות לריבוי אירועים גשם קיצוניים, המרכז לחיזוי שיטפונות אשר אמון על חיזוי והתרעה של אירועים אלו מתקשה לגייס תקציבים ואינו מספק התראה בזמן אמת לרשויות מקומיות, מה שמגדיל את הפער בין רשויות מקומיות חזקות (אשר נעזרות בחברות פרטיות לחיזוי אירועי קיצון) לחלשות. יוזמה זו קוראת להרחבת פעילות המרכז, תוך תקצוב והתמקצעות, כך שישפק חיזוי שיטפונות והצפות לרשויות מקומיות שמהוות את האזור המאוכלס והפגיע ביותר לאירועי קיצון, בשיתוף פעולה עם פורטל הסיכונים העירוני שמוקם במשרד להגנת הסביבה.

14. **חוסן מים אקלימי**. מובילה: ברנדט באור (אדם טבע ודין, Bernadette@adamteva.org.il)
אירועי הגשם הקיצוניים הצפויים לנו יפגשו מרחב עירוני מבוטן שלא מאפשר לחלול, וכך גשמי הברכה יהפכו לאסון מתהווה בדמות הצפות ושיטפונות מסוכנים. התעלמות ארוכת שנים הביאה את המרחב העירוני למצב מסוכן, הכולל תשתיות מוזנחות שאין ביכולתן להכיל אירועי גשם חריגים, מערכות ניקוז בלתי מספקות, שלטון מקומי שלא ערוך לנהל אירועי טבע חריגים, זיהום סביבתי אדיר והרבה מאד מים מבוזבזים. לצד זאת, חלק נרחב מבארות מי התהום הינן מזוהמות, ממקורות כגון חקלאות, תעשייה או מערכת הביטחון. מים "חוסן מים אקלימי" יכלול בין היתר קידום יעדים אסטרטגיים לאומיים לניהול מי הנגר בישראל, קידום יישומן של תוכניות אב לניקוז עירוניות בערים בישראל, תמריצים לרשויות מקומיות, שיפוי עבור החדרת מי נגר למי תהום, והטמעת המדיניות החדשה לניהול מי נגר בתוכניות בנייה והתחדשות עירונית.

15. **ערים לקראת אפס הדברה**. מובילה: ברנדט באור (אדם טבע ודין, Bernadette@adamteva.org.il)

כחלק מגינון עירוני ישנו שימוש רב מדי בחומרי הדברה רעילים לבני אדם ולילדים בפרט, הפוגעים בסביבה, בבע"ח ומי התהום. במרבית הרשויות אין מדיניות סדורה של הדברה עירונית או מדיניות ברורה של משרדי הממשלה וכל קבלן גינון מרסס כאוות נפשו. תחת משבר האקלים ההתמודדות עם עשביה במרחב העירוני תהיה מאתגרת יותר ותאלץ רשויות בהדברה מרוכזת יותר ותדירה יותר, אם יבחרו להישאר בפרדיגמת הגינון הנוכחית. יוזמה זו תקדם מעבר לגינון בר קיימא, תוך מתן אלטרנטיבות יעילות וכלכליות לריסוס, שיובילו לשיפור איכות חיי התושבים, בעלי החיים והסביבה.

16. **מדד היערכות אקלימי**. מובילה: ברנדט באור (אדם טבע ודין, Bernadette@adamteva.org.il)
היותה של ישראל פגיעה במיוחד לשינויי האקלים וריכוזה של רוב האוכלוסייה בערים, הופכת את ההיערכות העירונית למשבר האקלים לחשובה במיוחד. על מנת לעודד רשויות מקומיות להיערך נכון ומהר לאתגרי האקלים, מוצע ליצור "מדד היערכות אקלימי" אשר יספק לתושבים מידע מקצועי באשר למוכנותה של העיר בדגש על הצפות ואיי חום עירוניים ויעודד את השלטון המרכזי והמקומי לתקצב ולתעדף פעולות היערכות, וכן יעודד הפעלת לחץ bottom up מכיוון התושבים על מקבלי ההחלטות ברשות.

מזון

מעבר תזונתי הוא מהצעדים הנדרשים על פי דו"חות הפאנל הבין ממשלתי לשינוי אקלים (IPCC, 2022), הן בהיבט המיטיגציה והן בהיבט האדפטציה. מערכת המזון אחראית ל-37%-21 מסך הפליטות של גזי חממה, בעיקר בשל היקף הפליטות הגדול הנובע מתעשיית המזון מן החי. מעבר לתזונה המבוססת בעיקרה על מזון מהצומח יאפשר להשיג הפחתה משמעותית של פליטות אלו.

כמו כן, מעבר לתזונה המבוססת בעיקר על קטניות, דגנים מלאים, פירות וירקות, ושיש בה פחות מוצרים מן החי, מזונות עתירי אנרגיה ומזונות אולטרה-מעובדים יבטיח גם תועלות בריאותיות וסביבתיות נוספות, יגביר בטחון תזונתי בדגש על אוכלוסיות פגיעות ויסייע בהסתגלות למשבר האקלים, ואף נחשב לאחד מאפיקי האדפטציה בעלי סיכויי ההצלחה הגבוהים ביותר.

היבט משמעותי נוסף הקשור בתחום המזון, הן בהיבט המיטיגציה והן בהיבט האדפטציה, הינו בזבוז מזון. במצב העניינים הנוכחי, חלק גדול מהמזון המיוצר אינו נצרך ומושלך לפח, מה שכרוך בזבוז משאבים ופליטות בעיקר משמעותי. בישראל שיעור בזבוז המזון הינו נרחב במיוחד: על פי הנתונים, סך היקף אובדן המזון בישראל עומד על כ-35%. אובדן מזון גורם לנזקים כלכליים, סביבתיים וחברתיים ניכרים, בעוד שהצלת מזון מצמצמת נזקים אלו ואף טומנת בחובה יתרונות נוספים כגון ניצול יעיל של משאבי סביבה שהושקעו בייצור המזון.

פורום האקלים פועל בשני מישורים אלה, ליצירת שינוי מדיניות ורגולציה מחד, וקידום יוזמות מעשיות מאידך. בפרט, היוזמות המוצעות מתמקדות בקידום נגישות רחבה למזון בריא ובר קיימא, ובפעולות להפחתה משמעותית בהיקף אובדן המזון בישראל – הן ברמה הלאומית והן ברמת השלטון המקומי.

17. תזונה וסל מזון בריאים וברי קיימא לכל. מובילים: ד"ר דורית אדלר, עו"ד יוסי וולפסון (הפורום)

הישראלי לתזונה בת-קיימא, reyo@netvision.net.il, dorit@ifsn.org.il

קידום מדיניות ממשלתית כוללת למעבר לתזונה בריאה ובת קיימא - בעיקר תזונה מהצומח - כדרך להפחתת פליטות ולאדפטציה לשינוי האקלים, תוך השגת תועלות במישורים של בטחון תזונתי, בריאות וסביבה. יוזמה זו כוללת גם היבטים של קידום יצירת מקצוע חדש של שפים ביתיים המוכשרים לבישול בריא, בר קיימא ומותאם תרבותית, על מנת להבטיח תזונה בריאה ובת קיימא למשפחות ולעובדים וצמצום בזבוז מזון; וכן קידום רכש מזון בריא ובר קיימא בכלל משרדי הממשלה ובגופים הציבוריים (כגון בתי חולים, בתי סוהר, מוסדות רווחה ואוניברסיטאות), ככלי לטרנספורמציה של בריאות וקיימות במערכות המזון בשל היקפי רכש המזון העצומים של גופים אלו.

18. צמצום בזבוז מזון באמצעות תמחור על פי תאריכי תפוגה ברשתות השיווק. מובילה: ליאת ארבל

The Natural Step ישראל, liat.arbel@thenaturalstep.co.il

בזבוז מזון מסב נזק כלכלי וסביבתי רב. יוזמה זו מציעה פתרון דרך רשתות השיווק – באמצעות שיטת התמחור הדינמי, שבה מחיר המוצר יורד ככל שתאריך התפוגה שלו מתקרב. כך תימנע השלכה של כמויות גדולות של מזון ונוכל לצמצם את הנזקים הסביבתיים שכרוכים בכך, לצד רווחים אחרים כמו שיפור הבטחון התזונתי והקלה על יוקר המחיה.

19. תכנית לאומית להצלת מזון. מובילה: רוית דינמו יחזקאל (לקט ישראל, ravit@leket.org)

הצלת מזון מצמצמת פערים של אי ביטחון תזונתי, מסייעת בניצולם היעיל של משאבי סביבה שהושקעו בייצור המזון, מצמצמת פליטת מזהמים וגזי חממה וחוסכת בעלויות. יוזמה זו מגבשת ותכנית כוללת להרחבת היקף הצלת המזון בישראל.

20. הקמת שווקים מקומיים-קהילתיים למכירת תוצרת חקלאית ועודפי תוצרי חקלאות. מובילים:

מאיה דומאן (משקיעים באדמה, mayadoman@gmail.com), אבינעם אדרי,

Avinoam1967@gmail.com

במסגרת יוזמה זו מוצע להקים שווקים מקומיים-קהילתיים המבוססים על מכירה ישירה של חקלאים, בדגש על חקלאים אזוריים ואף עירוניים, ובדגש על הפריפריה החברתית-כלכלית.

השווקים המקומיים-קהילתיים יעודדו מכירת של תוצרת חקלאית לצד תוצרת חקלאית מוצלת. השווקים ימוקמו באזורים המאופיינים בחוסר ביטחון תזונתי ובקרבה פיזית לשטחים חקלאיים.

21. **קידום מענה לשינוי אקלים וביטחון תזונתי ברשויות המקומיות.** מובילים: שי רילוב (רובין פוד,

shmulikdav@gmail.com), שמוליק דוד (שתיל, robinfood.org@gmail.com). במוקד יוזמה זו - הצבת יעדים מותאמים ומחייבים לרשויות מקומיות להפחתת פליטות גזי חממה בתחום המזון, ולהגברת ביטחון תזונתי לתושביה. לרשות תהיה אפשרות לבחור באיזה פעולות לנקוט כדי להגיע ליעדים, ולצורך מימוש הפעילות יקבלו הרשויות ארגזי כלים, ייעוץ, ליווי, סיוע במדידה ועוד.

שטחים פתוחים וחקלאות

המערכות האקולוגיות הטבעיות בים וביבשה, והצמחייה בפרט, הן המנגנון היעיל והגדול ביותר לספיחת פחמן. מערכות אלו הן גם כלי מרכזי בהתמודדות עם השפעות משבר האקלים, על ידי כך שהן מסייעות בהורדת טמפרטורה מקומית, במיתון שיטפונות, בתמיכה במארג אקולוגי יציב ועוד.

שירותי מערכת אלו מתקיימים כאשר המערכות הטבעיות בריאות; ואילו כאשר הן פגועות - הן יוצאות מאיזון והופכות לגורם מאיץ בתהליכי פליטת גזי חממה, איבוד פוריות הקרקע, ותהליכים נוספים. לכן שמירה ושיקום של שטחי טבע וחקלאות, בפרט למול לחצי בנייה ופיתוח, היא חשובה ביותר.

במסגרת פעילות פרום האקלים, זוהו שלושה כיווני פעולה מרכזיים המקדמים מענים רוחביים לאתגרים אלו, הכוללים הבטחת קיומם של מסדרונות אקולוגיים, שיקום הטבע בשטחים פתוחים, וקידום חקלאות משקמת.

22. **קידום מסדרונות אקולוגיים בישראל.** מובילים: אסף זנורי (החברה להגנת הטבע,

dotanrotem@npa.org.il), דותן רותם (רשות הטבע והגנים, asafz@spni.org.il). מסדרונות אקולוגיים מאפשרים לאורגניזמים ולמשאבים לנוע ולהגר במרחב, ובכך מביטיחים את תפקודן של המערכות האקולוגיות כספקיות ראשיות של שירותי מערכת לאדם, וזאת בהסתגלות לשינויי האקלים. המסדרונות מהווים לפיכך כלי תכנוני חשוב המכווין פיתוח עתידי נדרש, אולם בישראל, לאור לחצי הפיתוח, חוסר בשטחים וגורמים נוספים, קיים קושי לשמור על רציפותם של המסדרונות. יוזמה זו פועלת להסדיר את מעמדם המחייב של המסדרונות האקולוגיים ככלי תכנוני מרכזי בהתמודדות אקולוגית וכלכלית עם שינויי האקלים.

23. **Rewilding - שיקום הטבע למיתון והתמודדות עם משבר האקלים.** מובילות: איריס האן, ד"ר

תמרה לוטנר לב (החברה להגנת הטבע, irish@spni.org.il, tamaral@spni.org.il). יוזמה זו קוראת להתייחס לטבע כאל חלק מרכזי מהפתרון, ולקדם פתרונות מבוססי טבע שיסייעו לשקם את יכולתו לקלוט פחמן ולחזק את חוסנו, ובכך למתן את שינויי האקלים ולשפר את היערכות ישראל לאקלים המשתנה. היוזמה שמה דגש על שיקום של בתי גידול לחים שננטשו או נהרסו, במטרה ליצור רשת של אתרים שסופחים פחמן ומחזקים את החוסן של המערכת האקולוגית, את המגוון הביולוגי ומעניקים תועלות נוספות לאדם ולקהילה (הצללה, ייצוב קרקע, נופש ופנאי ועוד).

24. **חקלאות משקמת.** מובילים: ערן אטינגר (בכיר במשרד החקלאות לשעבר,

glazerit@volcani.agri.gov.il, Eran406@gmail.com), ד"ר איתמר גלזר (מכון וולקני, glazerit@volcani.agri.gov.il). משבר האקלים מביא לאיומים על הקרקע לרבות הידלדלות הקרקע, סחף, המלחה ונזקים נוספים. יוזמה זו תקדם מנגנונים ליישום ממשקי חקלאות משקמת שיסייעו בשימור הקרקע, בקליטת פחמן ובקידום בטחון תזונתי, לרבות תמריצים לחקלאים, הדרכה, מו"פ ועוד.

כלכלה ירוקה, אכיפה ומעבר צודק

התמודדות אפקטיבית עם משבר האקלים מחייבת שינוי כללי המשחק.

הרגולציה ככלל, והרגולציה הכלכלית בפרט חייבת להתאים עצמה לאתגרים שמציב בפנינו משבר האקלים, לתמרץ את היציאה מדלקים פוסיליים ולמנוע המשך השקעות בתעשיות מזהמות. כיום, חרף מחויבות הפחתת פליטות, לרבות הצהרות מתקשרות של בנקים ומוסדות פיננסיים בעולם, אנו עדים למגמה הפוכה; עליה מתמדת בכמות פליטות גזי החממה, המשך מימון לוביסטים הפועלים להכחשת הסכנה המידית ולדחיית כל פעילות רגולטורית שנועדה להתמודד עמה. המסקנה המתבקשת היא, כי קיים צורך משמעותי בשינוי מפת המיסוי והתמריצים, כך שיעלו בקנה אחד עם יעדי הפחתת פליטות גזי החממה.

אשכול כלכלה ירוקה מקדם יוזמות שעניינן קידום שינויים אלו, בשני צירים:

צמצום השפעות שליליות מניעת השקעת כספי ציבור בדלקים פוסיליים, תיקון חוק החברות כך שתכלית החברה תורחב מעבר להשאת רווחים ותכלול חובת התחשבות במדדים אקלימיים. עוד יקודמו רגולציות להפנמת עלויות חיצוניות ועידוד פעולות כלכליות מקיימות, בין היתר באמצעות תקציב קיימות למימון המעבר לפיתוח בר קיימא, ויצירת אזורי פיתוח אקלימיים.

בנוסף, פועלת במסגרת האשכול קבוצת עבודה ייעודית שמטרתה גיבוש ידע והמלצות מדיניות בנושא מעבר צודק לתעסוקה ירוקה.

25. תיקון לחוק החברות. מובילה: עו"ד אורלי אהרוני (פורום כסף נקי, orly@aho-law.co.il)
למגזר הפיננסי תפקיד מפתח בהתמודדות עם משבר האקלים. היכולת לפעול באופן אפקטיבי להתמודדות עם המשבר, טמונה בהבהרת תכלית החברה וחובת הנאמנות כלפי בעלי העניין באופן שיחייב הפנמת סיכונים אקלים. בנוסף, נדרשים תמריצים רגולטוריים היוצרים הבחנה בין פעילות כלכלית מקיימת לפעילות מזיקה, בעלת השלכות אקלימיות הרסניות. היוזמה שואפת לבצע תיקונים בחקיקה קיימת, ליצירת מערך רגולטורי התומך ביעדי הפחתת פליטות גזי החממה ובהתמודדות של מדינת ישראל עם משבר האקלים.

26. רפורמה במערך האכיפה הסביבתית בישראל. מובילים: פרופ' אורן פרז (אוניברסיטת בר אילן, oren.perez@biu.ac.il), ד"ר חנן מנדל (הקריה האקדמית אונו, mandelh@gmail.com)
ישראל ניצבת בפני שורה של אתגרי אכיפה במישור הסביבתי – החל מעבירות שנוגעות לפסולת וכלה בזיהום תעשייתי. משבר האקלים מחייב הערכות חדשה שתאפשר למשרד להגניס להתמודד עם עבירות סביבתיות מדור חדש בעלות אופי כלכלי, למשל: תרמיות שנוגעות לעסקאות קיזוז פחמן או מצגי ESG כוזבים. מערך האכיפה הנוכחי שכולל את יחידות האכיפה במשרד, המערך הפרקליטי שתומך בו ובתי המשפט אינו מצליח לעמוד במשימה. יוזמה זו מציעה לבצע רפורמת עומק במערך האכיפה שתאפשר לו להתמודד עם האתגרים הסביבתיים שישראל תתמודד איתם במאה ה-21, בפרט נוכח משבר האקלים. רפורמה זו מורכבת משינוי התשתית המוסדית של האכיפה הסביבתית לרבות הקמתן של יחידות ייעודיות במשרד, בפרקליטות ובבתי המשפט.

27. ביקורת מוסדית על הצעת חוק האקלים. מובילים: פרופ' אורן פרז (אוניברסיטת בר אילן, oren.perez@biu.ac.il) ונועם קציר (noam.katzir@mail.huji.ac.il)
הצעת חוק האקלים שאושרה בקריאה טרומית בכנסת הנוכחית עתידה לחזור לשולחן הדיונים בכנסת הבאה. יוזמה זו מציעה ביקורת והצעות לשינוי של הצעת החוק הנוכחית על סמך ניתוח בינלאומי השוואתי. המבנה המוסדי עליו מבוססת ההצעה הנוכחית סובל ממספר כשלים שעלולים לפגוע ביכולת של החוק להגשים את יעדיו. יש חשיבות להציג את הכשלים האלה בפני מקבלי ההחלטות קודם לדיון העתידי בהצעת החוק.

28. הסתת השקעות של כספי ציבור. מובילה: נגה לבציון נדן (Greeneye_Value, noga@greeneye.co.il)

למדינת ישראל יש כספים רבים אשר מנוהלים עבור הציבור לטווח הארוך כדוגמת האפוטרופוס הכללי, ביטוח לאומי ועוד. יוזמה זו תגבש מנגנון להטמעה של פרמטרים המתייחסים לשינוי אקלים בניהול ההשקעות הללו, מתוך הבנת החשיבות שבניהול סיכונים פיננסיים וניצול הזדמנויות, והן לאור ההיבט הערכי-מהותי של השקעה בעתידנו ובעתיד ילדינו.

29. **מעבר צודק בתעסוקה.** מובילה: מיטל פלג מזרחי (חיים וסביבה, meitalpeleg@gmail.com). המעבר לכלכלה דלת פחמן טומן הזדמנויות ואתגרים מבחינה תעסוקתית-חברתית. על אף חשיבותו הרבה של הנושא, בישראל טרם נעשתה עבודה רבה בתחום זה. במסגרת העבודה הנוכחית מתגבש מסמך מדיניות מקיף העוסק בתעסוקה ירוקה ומעבר צודק בישראל, אשר מייצר ידע והמלצות במספר היבטים של מעבר צודק לתעסוקה ירוקה: כניסה ירוקה לעולם העבודה ותעשיות חדשות; תעסוקה ירוקה קיימת; והסבה הוגנת מתעשיות מזהמות.

30. **מודל פיננסי למימון פיתוח בר קיימא.** מובילים: פרופ' יהודה כהנא (YKcenter, Kahane@ykcenter.org), ד"ר משה ברקת (משרד האוצר). כיום, חברות המייצרות ערך מוסף סביבתי או חברתי אינן מתוגמלות, בעוד אלה הפוגעות בסביבה והחברה, עושות זאת בקלות יתרה. היעדים לפיתוח בר קיימא מהווים מודל מוסכם המציין קירוב יחסי להתחשבות באותן החצנות כלכליות. לו חברות יוכלו להיות מתוגמלות על ידי המדינה בתמריצים עבור קידום היעדים, וממוסות כאשר הן פוגעות בקידום היעדים, המדינה תוכל להאיץ קידום של היעדים. לפיכך מוצע כי המדינה תייצר "תקציב קיימות" שמטרתו לממן פרויקטים העולים בקנה אחד עם היעדים לפיתוח בר-קיימא, ומסגרת תואמת יעדים להערכת פרויקטים בעלי השפעות חיוביות ושיליות. התקציב ייווצר משילוב של אגרות חוב, פנסיה לדורות הבאים, ויצירת מקומות עבודה חדשים.

31. **איזורי פיתוח אקלימיים.** מוביל: ד"ר רם פישמן (אוניברסיטת תל אביב, ramf@tauex.tau.ac.il). כדי לרתום את החדשנות הישראלית לטובת ההתמודדות עם משבר האקלים, יש צורך ביצירת סביבה שתיצור תמריצים חזקים לצמצום פליטות ותאפשר נסיונות ויישום של רעיונות ויוזמות שונות על ידי יזמים, הן בסקטור המסחרי והן בסקטור הציבורי. היוזמה תגבש תנאים נועזים למו"פ וחדשנות בהיקף גיאוגרפי מוגבל למספר קטן של רשויות מקומיות שיכללו הן ערים והן מועצות איזוריות, ויקראו איזורי פיתוח אקלימיים.

חינוך וקהילה

אחד מהאתגרים המרכזיים הנוגעים במשבר האקלים ומשפיעים על יכולתנו להתמודד איתו הינו פער עמוק של ידע והבנה אודות המשבר בקרב הציבור, מילדים ועד מבוגרים. בהיעדר ידע, מודעות והבנה של הקשר בין המשבר לגורמים לו ולפעולות שיכולות לפתור אותו, התוצאה היא בורות, הכחשה ואדישות.

קידום ידע, הבנה והנעה לפעולה בקרב הציבור, לרבות בקרב אוכלוסיות ייחודיות ובקרב אנשי מקצוע רלוונטיים, דורשים פעולות מורכבות המערבות גופים מרכזיים ובהם מערכת החינוך הפורמלית, מוסדות להשכלה גבוהה ומכללות להכשרת מורים, כמו גם פעילות בקרב מערכות קהילתיות בלתי פורמליות.

במסגרת פעילות אשכול החינוך בפורום האקלים גובשו יוזמות המכוונות למוסדות מרכזיים אלו ולמערכות הבלתי פורמליות על מנת לייצר השפעה רוחבית בזירה זו, תוך חלוקה לארבעה תחומים: השכלה גבוהה, חינוך פורמלי, חינוך בלתי פורמלי וקהילות. נוסף על יוזמות המקדמות באופן ישיר חינוך ורכישת ידע, גובשו יוזמות העוסקות גם בהתנהלותם ואופיים של מוסדות אלו בראי משבר האקלים.

השכלה גבוהה

32. **אקלים לכל מורה.** מובילה: פרופ' יולי תמיר (המכללה האקדמית בית ברל, yulit@beitberl.ac.il). הטמעת השתלמות בנושא משבר האקלים לפרחי הוראה בכל המכללות להכשרת מורים. זאת, על מנת ליצור קהילת מורים שיהיו מוכשרים ללמד באופן איכותי ומאוזן על משבר האקלים, תוך הקניית חוסן, יכולת הערכה ביקורתית ואפשרות לפעולה ממשית.

33. אקלים לכל סטודנט. מובילה: פרופ' רותי רונן (אוניברסיטת תל אביב, rronen@tauex.tau.ac.il). יוזמה הקוראת לראשי המוסדות להשכלה גבוהה לסייע בהתמודדות של מדינת ישראל עם משבר האקלים באמצעים של חינוך והשכלה, במטרה להביא לצמצום פערי הידע ולקידום הבנת המשבר בקרב הציבור. זאת מתוך הבנה כי במערכת ההשכלה הגבוהה עוברים רוב הצעירים במדינה, ובה זמינים המשאבים ללימוד נושא מורכב שכזה. היוזמה קוראת ליצירה והנגשה של גוף ידע שיטתי אודות משבר האקלים, אשר יוצע לכל סטודנט וסטודנטית בכל מוסד להשכלה גבוהה.

34. הטמעת תכני אקלים בלימודי סיעוד. מובילה: מיכל יהודאי (משרד הבריאות, michaly43@gmail.com)

הטמעת נושא אקלים בתכנית הלימודים לאחים/יות מוסמכות באמצעות תוכנית הכשרה ל"נאמני נושא-אקלים וקיימות" בכל מוסד הכשרה בסיעוד. נאמנים אלו יהיו את תשתית הידע בכל מוסד הכשרה בסיעוד, תוך הקצאת שעות הוראה עיונית ושעות הוראה מעשית/קלינית לטובת הנושא. תכנית זו תוכל, באמצעות התאמות, לשמש בהכשרת מקצועות נוספים בתחום הבריאות.

35. עדכון הסמכת תו 'קמפוס ירוק'. מובילים: שיר הורוביץ (התאחדות הסטודנטים והסטודנטיות הארצית, impact@nuis.co.il), מיכל אלטשולר (התאחדות הסטודנטים הארצית, למען האקלים, dbaras@gmail.com) וד"ר דן ברא"ז (אוניברסיטת תל אביב, aklim@nuis.co.il)

בנוסף לקידום מחקרים בנושאים סביבתיים, על מערכת ההשכלה הגבוהה לוודא כי היא מכשירה אזרחים ואזרחיות מעורבים אשר מחויבים לפעול ולתרום לחברה ולסביבה, מתוך חשיבה ארוכת טווח ולמען הדורות הבאים. עדכון הסמכת תו 'קמפוס ירוק' (של המשרד להגנה) תאפשר הצבת רף גבוה אליו יוכלו לשאוף המוסדות האקדמיים במטרה להוביל בתחום ולהעניק כלים והשראה לכל הקהילה במוסד, תוך יישום עקרונות של אורח חיים מקיים בקמפוסים ופיקוח על העשייה הסביבתית במוסדות ועל מעורבותם של סטודנטים, סטודנטיות וחברי וחברות הסגל האקדמי, לרבות איפוס פליטות והסטת השקעות מתעשיות מזהמות.

36. רשת מוסדות אקדמיה לאקלים. מוביל: פרופ' קולין פרייס (אוניברסיטת תל אביב, colin@tauex.tau.ac.il)

ההתעוררות הציבורית לא פוסחת על האקדמיה בישראל. לקראת ועידת שארם, נציגי מוסדות האקדמיה, מתארגנים יחד לפעילות ונוכחות בוועידה. בשנה שעברה, לקראת ועידת גלזו, התארגנה בבריטניה פעילות משותפת של האוניברסיטאות כרשת אקלים. פעילות הרשת החלה לפני הוועידה, התקיימה תוך כדי עם סדרה של אירועים ברחבי בריטניה ובגלזו וכיום. ההרצאות יעסקו בפעילויות השונות באוניברסיטאות, בתוכניות לקראת ועידת שארם ואחריה.

חינוך פורמלי

37. עידוד מורים ומנהלות להשתתפות בהשתלמויות על שינוי אקלים. מובילים: חגית גפן (הרשת הירוקה, hagit@reshet-yeruka.net), פרופ' איתי הלוי (מכון ויצמן, itay.halevy@weizmann.ac.il)

כיום ישנן השתלמויות בנושא שינוי אקלים המוצעות מטעם משרד החינוך למורים ומנהלות, אולם ההשתתפות בהשתלמויות אלה אינה גבוהה. על מנת לסייע בבניית מסה קריטית של אנשי חינוך המוכשרים בנושא, יוזמה זו מגבשת תמריצים להעלאת המוטיבציה וההשתתפות שלהם בהשתלמויות בנושא זה.

38. בתי ספר מובילים - חינוך אקו-הומניסטי אקלימי. מובילים: חגית גפן, ד"ר יעל ברקי (הרשת הירוקה, hagit@reshet-yeruka.net), פרופ' נמרוד אלוני (מכללת סמינר הקיבוצים, melach.skb@smkb.ac.il)

במסגרת היוזמה יפותחו בתי ספר מובילים שיטפחו בקרב תלמידיהם את הרגישויות, התובנות והיכולות שיאפשרו להם לבנות חברה שבה מובטחת הקיימות החברתית-הסביבתית ואיכות חיים נאותה לכל. בתי הספר ישקפו בהתנהלותם תרבות חינוכית-הוליסטית תואמת, הבאה לידי ביטוי בפיתוח המרחבים, אורחות חיים מקיימים, שיתופיות קהילתית ועוד.

39. **בחינת תפקיד מערכת החינוך הישראלית בעידן של שינויי אקלים**. מובילים: שחר כהנוביץ' (מרכז השל לקיימות, shachark@heschel.org.il), חגית גפן (הרשת הירוקה, hagit@reshet-yeruka.net), בשת"פ עם משרד החינוך ובתמיכת קרנות פילנתרופיות במציאות האקלימית הנוכחית נדרשת בחינה פעילה של תפקידה של מערכת החינוך, ובאיזה אופן יכולה לקדם מעבר מהיר והוגן לכלכלה משגשגת ודלת פחמן. יוזמה זו מציעה תהליך מערכתי, מבוזר חשיבה ופיתוח, המחבר שטח ומטה ומקדם יישום חינוכי מגוון מחד ופיתוח מדיניות חינוכית מאידך. היוזמה תכלול צעדים רוחביים לביצוע תהליך זה, למשל הכשרה למובילים במע' החינוך בנושא משבר האקלים, הכוללת תכנית מנהיגות ופלטפורמת מעבדה מעשית. זאת, על מנת לסייע בהקניית ידע, השראה, טיפוח מוטיבציה ומסוגלות לקידום סדר יום שאפתני של חינוך בעידן שינויי אקלים.

40. **רב קו לכל ילד/ה**. מובילה: תמר קינן (תחבורה היום ומחר, Beyarok@gmail.com) יוזמה זו שואפת להביא את כל ילדי ישראל להתנסות בתחבורה הציבורית העירונית ולייצר הנעה לפעולה לשימוש בפועל בתחבורה הציבורית. זאת, באמצעות הנפקת רב קו דרך בתי הספר והטמעת מערך פעילויות בנושא שיועבר לילדים בתוך ביה"ס.

חינוך בלתי פורמלי

41. **שגרירים לשינוי**. מובילה: מאיה יעקבס (המרכז לשיקום האקלים, mayajacobs@gmail.com) במסגרת היוזמה שתפעל בישראל ובקהילות יהודיות בעולם, ייבחרו ילדים ונוער מבת"ס מכל הארץ, מתנועות נוער וארגוני נוער, לשם יצירת קבוצת מנהיגות בנושא אקלים מכל המגזרים בשיתוף עם משפיעי רשת, בדומה למודל שגרירים צעירים של משרד החוץ. השגרירים יקיימו פעילויות שונות כגון מסעות הסברה בארץ ובעולם, מחנות קיץ בנושא, קידום רעיונות טכנולוגיים ומדענים צעירים.

קהילות

42. **הטמעת שיח תורני-סביבתי בציבור הדתי והחרדי**. מובילים: עינט קרמר (טבע עברי, השומר החדש, einat.kramer@gmail.com), הרב בניהו טבילה (משרד החינוך, benayahut@gmail.com) פיתוח שיח סביבתי-הגותי-הלכתי והטמעתו בפרקטיקות של התנהלות המוסדות הדתיים, כבסיס לשינוי התנהגות נרחב של הציבור הדתי והחרדי ולרתימתו לשותפות בעשייה למזעור משבר האקלים וההתמודדות עם תוצאותיו.

43. **הקמת אספת אזרחים לאומית להתמודדות עם משבר האקלים בישראל**. מוביל: דויד דוניץ (יוזמת אספת אזרחים לישראל, מרכז השל לקיימות, davidd@heschel.org.il) חיבור ציבורים רחבים לשינוי מדיניות ולהיערכות למשבר האקלים מתוך שיתופם בפתרונות וביזמות הוא צו השעה בישראל. הקמת אספת אזרחים ארצית לטיפול בסוגיות משבר האקלים הוא כלי רב עוצמה שבד בבד מציע מענה לצורך ביצירת חדשנות ורענון הדמוקרטיה ובהתמודדות אקלימית כאחד. טמון כאן פוטנציאל לחבר קבוצות רבות באוכלוסייה סביב האינטרס המשותף שלהן בהנעת מדיניות שאפתנית והוגנת בעניין האקלים.

צמצום צריכה וטיפול בפסולת

ישראל מייצרת בשנה כמות פסולת שהינה גדולה במידה ניכרת מכמות הפסולת המיוצרת בשנה בשאר העולם ביחס לגודל האוכלוסייה. יתרה מכך, בכל הקשור לטיפול בפסולת שהיא מייצרת, ישראל נמצאת במשבר אקוטי. עפ"י דו"ח מבקר המדינה (2022), בין הבעיות העיקריות נכללות: שיעור הטמנה העומד על 83% -- שיעור גבוה מאד בהשוואה לשיעור ההטמנה במדינות אירופה ובארה"ב; פעילות לא מוסדרת של קבלני פינוי פסולת, המאופיינת בבעיות מבניות והיעדר פיקוח; והיעדר יתרות קרקע זמינות להטמנת פסולת. כשלי הטיפול בפסולת מביאים להשלכות שליליות סביבתיות מקומיות, אזוריות וגלובליות, שאחת החמורות בהן היא פליטת מתאן -- גז חממה עוצמתי ביותר, שבישראל מקורו העיקרי בפסולת אורגנית שהוטמנה.

אשכול הפחתת צריכה ופסולת בפורום האקלים התמקד במספר יוזמות המשקפות את גישת הכלכלה המעגלית, שביסודה לקיחת פסולת והפיכתה למשאב תוך צמצום צריכת חומרי גלם, כמו גם כאלה העוסקות באופן ישיר בפעולות רוחביות להסדרת תחום הטיפול בפסולת. היוזמות מתמקדות בסוגי פסולת מרכזיים שלטיפול הלקוי בהם השפעות קשות, ובהם פסולת אורגנית, פסולת בניין ופסולת טקסטיל. היוזמות נבחרו לפי רמת הבשלות וההשפעה שייצרו על השדה.

44. טיפול מקומי בפסולת אורגנית מוסדית. מובילה: פרופ' אופירה אילון (מוסד שמואל נאמן בטכניון,

אוניברסיטת חיפה, ofira@sni.technion.ac.il)

טיפול מקומי וממוקד בפסולת האורגנית של מוסדות באמצעות מתקן קומפוסטציה או מתקן תסיסה אנאירובי, אשר ישמש חלופה כלכלית יעילה וסביבתית לשינוע והטמנה הנהוגים היום. מוצע להתחיל בהחלת המיזם המטפל בתחומי מוסדות הזוכים לתמיכה ממשלתית (בית כלא, בסיס צבאי, פנימיית חינוך, רשות מקומית).

45. אסדרת שוק קבלני הפסולת. מובילים: יניב בלייכר (אזרחים למען אוויר נקי,

yanivble@gmail.com), עו"ד ג'מילה הרדל ואכים (אזרחים למען הסביבה,

jamelahardal@gmail.com)

כיום שוק קבלני הפסולת אינו מוסדר, מה שמביא לתופעה נרחבת של השלכת פסולת בשטחים הפתוחים ע"י קבלנים ולחוסר אכיפה בתחום זה. יוזמה זו תכלול מנגנונים להסדרת התחום, לרבות יצירת מאגר קבלני פסולת מורשים, פסילת רשיון בעקבות השלכת פסולת, ושימוש בטכנולוגיה לצורך ניטור פעילות הקבלנים ואכיפת נהלי הטיפול בפסולת.

46. ניהול מיטבי של פסולת הבנייה בפרויקטים של התחדשות עירונית. מובילה: עדי מגר (יועצת

חוקרת ומרצה, עוסקת בתכנון עירוני מקיים ויזמות ירוקה, adi.mager@gmail.com)

בתהליכי התחדשות עירונית נהרסים מבנים קיימים ומפנים מקומם למבנים חדשים. בעת ההריסה נוצרת פסולת בנייה בכמות גדולה, שחלקה ניתנת למיחזור לטובת מוצרי בנייה ותשתיות. מכיוון שבעשורים הקרובים צפויים להתממש יותר ויותר פרויקטים של התחדשות עירונית ומכיוון שלהיקפי הפסולת הנוצרת יש השלכות סביבתיות וכלכליות מהותיות, נדרשת היערכות לאומית לקידום מיחזור הפסולת. יוזמה זו תקדם הטמנתו של הנוהל המעודכן לאכיפת פינוי מוסדר של פסולת הבנייה, בעיקר בפרויקטי התחדשות עירונית, תוך קידום כלכלה מעגלית בענף.

47. קידום רגולציה תומכת לפיתוח כלכלה מעגלית בטקסטיל. מובילה: ד"ר אביגיל דולב (מכללת

שנקר, avigaildolev@shenkar.ac.il)

כמויות טקסטיל עצומות עוברות להטמנה ומייצרות נזק סביבתי אדיר. במסגרת היוזמה יפותחו כלים רגולטוריים שיתמכו במחזורם של פריטי טקסטיל ויאפשרו קידום כלכלה מעגלית בתחום זה.

48. בית מתלבשות לאופנה בת קיימא. מובילה: מיטל פלג מזרחי (חיים וסביבה, מתלבשות,

meitalpeleg@gmail.com)

תעשיית הטקסטיל היא מהתעשיות המזהמות ביותר, וגם מהתעשיות המנצלות ביותר. אלו מתאפשרים, בין היתר, בעקבות שרשראות אספקה ארוכות במיוחד, יצור בגדים במיקור חוץ ודגם המסחר של אופנה מהירה המתבסס על תודעת צרכנות בזבזנית ותחלופת טרנדים מהירה. אל מול אלו עומדת האלטרנטיבה של אופנה איטית ובת קיימא הכוללת בתוכה בגדי יד שניה, מעצבים עצמאים, בגדים ממוחדשים, החלפות בגדים, תיקון והארכת חיי הבגדים, אקו-קולקציות כלומר בגדים המיוצרים מחומרים ובתהליכים ידידותיים יותר לסביבה, סחר הוגן, יצור כמויות קטנות של בגדים איכותיים ועוד פתרונות. יוזמה זו שואפת להקים בית לאופנה בת קיימא שירכז את כלל המידע ואפשרויות הרכישה בתחום, בדמות בגדים אותם ניתן לרכוש, לצד קורסים אשר יעניקו ידע תיאורטי ומעשי, תוך הישענות על דוגמאות מהעולם.

שת"פ אזורי

ישראל ממוקמת במזרח התיכון, אזור הנחשב ל-hotspot – שבו השפעות משבר האקלים הצפויות ואלו שכבר מורגשות נחשבות לחמורות במיוחד, בדגש על התחממות, מחסור במים והתפשטות המדבור. מצב זה מביא עימו איומים על ישראל, כגון פליטי אקלים ומלחמות על משאבים, אולם גם הזדמנויות, הטמונות בהיווצרותם של אפיקים חדשים לשיתוף פעולה עם מדינות האזור לשם מיתון השפעותיו של המשבר והיערכות לאתגרים שהוא מביא עימו. מצב זה מהווה שינוי בגישה הקלאסית התופשת את ישראל כאי מנותק מסביבתו הגיאוגרפית והגיאופוליטית, ומכוון לפתרון האתגרים באופן חדש הכולל הסתכלות אזורית שבה ישראל מהווה שותפה.

במסגרת פעילות אשכול שיתוף פעולה אזורי וביטחון בפורום האקלים זוהו מספר הזדמנויות ליצירת מהלכים אזוריים שיביאו לתועלת אקלימית וסביבתית, בדגש על תחומי אנרגיה, מים ושימור טבע, כמו גם מהלכים תשתיתיים ליצירת שיח וקידום רוחבי של טיפול אזורי באתגרי משבר האקלים.

49. שימור מפרץ אילת – שת"פ ישראלי, ירדני, מצרי וערב הסעודית. מובילים: פרופ' מעוז פיין (המכון הבינאוניברסיטאי למדעי הים, האוניברסיטה העברית, Maoz.Fine@biu.ac.il), אחינעם ניני

שוניות האלמוגים, סביבת החיים העשירה על פני כדור הארץ ומקור החיים לכמאה מיליוני בני אדם, נמצאות בסכנת הכחדה, בעיקר בשל התחממות מי הים ותופעת ההלבנה הנגרמת מכך. אלמוגי מפרץ אילת מראים עמידות להתחממות המים ולכן עשויים להיות האלמוגים האחרונים שישרדו בראי שינויי האקלים. יוזמה זו מגבשת תכנית לשת"פ אזורי לשימור מפרץ אילת במטרה להגן על האלמוגים מאיומים מקומיים ולשמר אותם למען הדורות הבאים.

50. שת"פ בתחום האנרגיה המתחדשת במשולש הגבולות ישראל, ירדן ומצרים. מובילים: יוני ספיר, נועם ויינר (שומרי הבית, yonisappir@gmail.com, inoam.winer@gmail.com), שת"פ אזורי במסגרתו יוקמו שדות גדולים להפקת חשמל מבוסס שמש ורוח בסיני, ירדן ואזור אילת, שיחברו לקו מתח גבוה מאילת לאירופה. פרויקט זה עשוי לספק עד 20% מצריכת החשמל של אירופה בחורף, נוסף על אספקת צרכים מקומיים במזה"ת.

51. עידוד מיזמי אנרגיה מתחדשת בשטחי C. מוביל: גדעון ברומברג (אקופיס, gidon@ecopeaceme.org)
הקמת שדות סולאריים בגדה המערבית (אזור C) בבעלות וניהול פלסטיני והעברת החשמל דרך הרשת הישראלית וממנה לתוך רצועת עזה, לשימוש מתקני התפלה וטיפול בשפכים. יוזמה זו תסייע לרווחתם של תושבי רצועת עזה וכן תקדם שת"פ אקלימי ישראלי-פלסטיני וגיבוש מנגנוני עבודה משותפת לצורך פרויקטים אקלימיים נוספים.

52. דיאלוג עם גורמי מדיניות ממדינות האזור בנושאי אקלים וסביבה ובחינת הקמת מסגרת אזורית רשמית לעיסוק בסוגיות אלו. מוביל: ד"ר נמרוד גורן (מכון מתווים, Ngooren@mitvim.org.il)
קידום ערוצי דיאלוג ושיתופי פעולה רשמיים ובלתי-רשמיים בנושאי אקלים וסביבה עם מדינות במזרח התיכון ובאגן הים התיכון במספר מסלולים, לרבות התייחסות מקיפה לנושאים אלו במסגרת פעילות הדיפלומטיה הישראלית.

בריאות ואוכלוסיות פגיעות

על אף ששינויי האקלים משפיעים על כלל האוכלוסייה, ישנן קבוצות אוכלוסייה שנפגעות וייפגעו מהם יותר. אוכלוסיות פגיעות, ובהן אנשים משכבות סוציאקונומיות נמוכות, מהגרים ונשים, צפויות לשלם מחיר גבוה יותר כתוצאה מנזקי המשבר, על אף שהתרומה שלהן להיווצרותו היא נמוכה יותר. בנוסף, ארגון הבריאות העולמי הכיר במשבר האקלים כגורם סיכון מרכזי לבריאות הציבור, אולם הידע והפעולות הנגזרים מהכרזה זו נמצאים בישראל בחיתוליהם.

אשכול בריאות ואוכלוסיות פגיעות בפורום האקלים עסק בהשלכות המשבר מנקודת מבט חברתית ובריאותית. במסגרת פעילות האשכול זהו אוכלוסיות פגיעות ומופּו האתגרים המרכזיים העומדים לפתחנו בהקשרים אלה, וגובשו יוזמות מגוונות המכוונות ליצירת ידע, פיתוח מדיניות היערכות ויצירתם של מענים ברמת השטח. היוזמות כוללות גם קידום פעולות רוחביות שמטרתן הטמעת פרספקטיבה חברתית והעצמת אוכלוסיות מוחלשות במדיניות הנוגעת למשבר האקלים, וכן קידום התנהלות מקיימת במוסדות בריאות.

53. אימוץ פרספקטיבה מגדרית בניהול אוכלוסיה במצבי חירום אקלימי. מובילה: ד"ר קרני קריגל (אוניברסיטת בר אילן, ביה"ס המרכזי להכשרת תחומי רווחה, משרד הרווחה, karnikrigel@gmail.com)

יוזמה זו תצטרף למהלכים הבינלאומיים שישראל שותפה אליהם, לקידום שוויון מגדרי ולבניית חוסן חברתי בהיערכות למשבר האקלים, במטרה להביא להגדלת ביטחונן של נשים במצבי חירום אקלימי ולצמצום הנזקים הבריאותיים (בגוף ובנפש). זאת באמצעות מהלך רחב להטמעת חשיבה מודעת מגדר הן בתוכניות והן בתקצובן ופיתוח מענים לצמצום פערים מגדריים, לרבות פיתוח הכשרות לצוותי ניהול אוכלוסיה בחירום וניתוח תקצוב מגדרי והפניית משאבים לחיזוק מענים מגדריים נדרשים (כמו יצירת מרחב בטוח מגדרי בעת חירום לאור הנתונים על עליה באלימות מגדרית).

54. הפחתת פליטות גזי חממה במערכת הבריאות. מובילים: פרופ' נדב דוידוביץ (אוניברסיטת בן גוריון, nadavd@bgu.ac.il), ד"ר מיה נגב (אוניברסיטת חיפה, mnegev@univ.haifa.ac.il) קידום הצבת יעדים להפחתת פליטות גזי החממה במערכת הבריאות בישראל, לרבות ביטוי בתקציבים, כח אדם ותוכניות עבודה, בתכלול משרד הבריאות. היוזמה תהיה סינגרטיבית עם העקרונות של "בית חולים מקדם בריאות", יוזמה הקיימת במקומות שונים בעולם.

55. מערך מחקר לאומי לבריאות ואקלים. מוביל: פרופ' נדב דוידוביץ (אוניברסיטת בן גוריון, nadavd@bgu.ac.il)

בישראל כיום ישנם חוקרים, חוקרות וגופי מחקר שונים אשר עוסקים בקשר בין בריאות ואקלים, בהשפעות שינויי האקלים על בריאות האדם ועל מערכת הבריאות ועוד. יוזמה זו שואפת להקים בישראל גוף אחד אשר תפקידו לתכלל את הפעילות של החוקרים וגופי המחקר הפועלים בתחום, מה שלא קיים כיום ובניגוד למקומות אחרים בעולם. פעילות תכלול כזו תאפשר את הגדלת בסיס הידע שיש לישראל בדבר השפעות שינויי האקלים על בריאות הציבור, ופיתוחו לכדי צעדי היערכות מיטביים לשינויי האקלים, יחד עם דיוק התחזיות להשפעות עתידיות של שינויי האקלים על בריאות הציבור. מערך המחקר יאפשר ביסוס, הרחבה ואינטגרציה בין מאגרי המידע הקיימים בישראל – של משרד הבריאות, קופות החולים, השירות המטאורולוגי, הגנת הסביבה ועוד והפקת ידע החיוני להיערכות לאומית. כמו כן, מערך המחקר יתכלל ויקדם מחקרים העוסקים בהערכות ואומדנים לכללים להשפעת שינויי האקלים על בריאות הציבור.

56. רשת מפלטי חום. מובילה: בקי כהן קשת (רבנים לזכויות אדם, Keshetbecky@gmail.com) יוזמה זו שואפת להקים בכל רשות מקומית רשת מפלטי/מקלטי חום, נגישים לציבורים שונים, הנותנת מענה לתושבי השכונה במרחק של הליכה מהבית בשגרה של חום כבד וכן בעיתות חירום, כאשר רשת החשמל נופלת. רשת זו תכלול מבנים ומרחבים ציבוריים פתוחים ומונגשים לציבור הרחב, המבטיחים נוחות אקלימית בקיץ ובחורף, כאמצעי להתמודד עם שינויי האקלים ובפרט עבור תושבים בשכונות במצב סוציו-אקונומי נמוך שהן 'אזורים חמים' (hotspots) מבחינת פגיעות לחום.

57. תסקיר השפעת מדיניות התמודדות עם משבר האקלים על אוכלוסיות מוחלשות. מובילה: בקי כהן קשת (רבנים לזכויות אדם, Keshetbecky@gmail.com) יוזמה זו שואפת לקדם חקיקת חוק המחייב בדיקה של השלכות משבר האקלים על אוכלוסיות מוחלשות, בכל דבר חקיקה ובכל מדיניות שהממשלה מקדמת.

58. סל איקלום לתמיכה בהתייעלות אנרגטית לקהילות החיות בעוני אנרגטי. מובילה: מאירה הנסון (מרכז השל לקיימות, meira@heschel.org.il)

היוזמה נועדה להבטיח, שלמרות שינויי האקלים הצפויים במדינת ישראל בעשורים הקרובים, גם אוכלוסיות החיות בעוני יזכו לגור בבתים ובדירות שמשפקים נוחות תרמית בכל עונות השנה ובפרט באירועי קיצון אקלימיים. זאת בעזרת הנגשה של 'סל אקלום', הכולל תמיכה ממשלתית ברכישה והתקנה של טכנולוגיות 'רכות' להתייעלות אנרגטית (כגון איטום ובידוד לחלונות ופתחים, הצללה חיצונית, התקנת מאווררי תקרה, מכשירי חשמל יעילים אנרגטית, שעוני שבת לדודים וכדומה), בצד ייעוץ ליעול צריכת החשמל בבית וליווי בהנגשת המידע וביצוע התיקונים. 'סל האקלום' יכול המלצות לפעולות שניתן לבצע בכל משק בית, אך יותאם לצרכים, ולאתגרים, שעומדים בפני אוכלוסיות החיות בעוני.

59. שיתוף, הגנה והכלה של חסרי המעמד בהתמודדות עם משבר האקלים. מובילות: ד"ר זואי גוטצייט (רופאים לזכויות אדם, zoe@phr.org.il), סיגל רוזן (המוקד לפליטים ומהגרים)

על מנת לכלול התייחסות לצרכים של חסרי המעמד בגיבוש והתווית המענים להתמודדות מיטבית עם אירועי האקלים בשגרה ובחירום נדרשות למידה, היערכות, והכנה של תשתיות שיתאמו גם לאורחות חייהם. לשם כך מציעה היוזמה מספר צעדים, לרבות: הכללה ושיתוף נציגויות של חסרי חסרות המעמד ושל ארגוני הסיוע במוקדי ובצוותי החשיבה וההיערכות להתמודדות עם אירועים אלו; קידום הנגשה שוויונית של שירותי בריאות ורווחה לחסרי חסרות המעמד; עריכת מיפוי אוכלוסיות חסרי מעמד ברשויות המקומיות; הכללת סוגיות הקשורות בחסרי חסרות המעמד בתכנית המאיץ ברשויות המקומיות; הקמת ועדת משנה לוועדה המייעצת (מכח חוק האקלים) בנושא חסרי מעמד ומשבר האקלים; והכללת מידע רלוונטי בצווי היערכות של פיקוד העורף בעתות חירום.

60. העיר האזורית. מובילה: בתיה רוזן (קבוצת מרחב אזורי הוגן, Roded@netvision.net.il)
יוזמה זו שואפת לקדם תכנון מרחבי הוגן המבוסס על מבנה מנהלי-מוניציפלי היוצא מתוך המרחב העירוני ומשלב ומטמיע בתוכו את המרחב הכפרי, ומאפשר תפקוד מרחבי משותף לטובת כלל תושבי האזור היום ובעתיד, באמצעות שלטון דו-רובדי. היוזמה מציעה להביא לאיגוד של מספר ערים אזוריות במסגרת אזורית, בדומה לאשכול שסמכויותיו יורחבו, והוא יוסמך לבנות ניהול משאבים משותף.

61. תשאול בריאותי הכולל מידע על עוני אנרגטי. מובילות: ענת אברמוב, שביט ורד ברוך (רופאים לזכויות אדם, anat.a@phr.org.il)

יוזמה זו באה להוסיף לפרוטוקול התשאול בקופות החולים - של רופאי המשפחה ו/או אחים.ות: איסוף מידע על תנאים מגדירי בריאות, ובפרט על תנאי עוני אנרגטי בחיי המטופלים. הוספת שאלות חובה לתשאול הרופא. יסייעו להבנה טובה יותר את המצב הרפואי ולזיהוי מתי דרושה התערבות נוספת. איסוף מידע מהימן בנושא של תנאים מגדירי בריאות ועוני אנרגטי ישפר את הטיפול על ידי מערכת הבריאות והרווחה והממשק ביניהן, בנושא משבר האקלים, בהתמקדות באוכלוסיות הפגיעות ביותר והתוספת הזו לתשאול תרחיב את בסיס הנתונים שיוכל לתכנן התערבות.

62. חלוקה צודקת של הכנסות אנרגיה מתחדשת. מובילה: רויטל ברלינשטיין (האגודה לצדק חלוקתי, ladj@iadj.org.il)

היוזמה מציעה לייצר מנגנונים של חלוקה צודקת של פרויקטים מניבים הכנסות, כולל מאנרגיות מתחדשות. לשם כך תוקם ועדה ציבורית עם נציגי ציבור אשר תבחן ותמליץ לממשלה על מדיניות חדשה לגבי החלוקה ואופן השימוש בקרקע. עוד מוצע לשווק קרקעות לפרויקטים באנרגיה מתחדשת על ידי מכרזים תוך חלוקת הפרויקטים הללו למגוון מגזרים ואזורים גיאוגרפיים באמצעות תחרות הוגנת בין המגזרים ללא מתן הטבות עודפות, זאת ע"מ להבטיח את זכות השוויון, התחרות ההוגנת וזכויות הציבור בכללותו בקרקעות החקלאיות.

63. **אנרגיה מתחדשת- עוצמה לאוכלוסיות מוחלשות.** מוביל: מיכה פרייס (מיזם סעידי אחרומי,

michaaprice@gmail.com)

כדי להגדיל את ההשתתפות של אוכלוסיות מוחלשות בייצור אנרגיה מתחדשת, על המדינה לתכנן פרויקטים סולאריים במקומות מתאימים ולהוציא מכרזים אודותיהם ולהבטיח תחרות הוגנת עבורם, תוך שקילת שיקולים של צדק חלוקתי והעצמת מגזרים מוחלשים. על מנת להעלות את השתתפות האוכלוסיות המוחלשות ביצור אנרגיה מתחדשת, מוצעים הצעדים הבאים: העדפה מתקנת במכרזים/גמישות בתנאי הסף לשימוש קרקעי לאנרגיה סולארית (בין היתר בדו-שימוש): הקצאת שטחים לעיירות פיתוח בנגב כשטחים שהם יוכלו לעשות חקלאות קרקע ולהקים פרויקטים סולאריים מניבים; רפרנט ממשלתי בכל אחת מהרשויות הנוגעות בעניין, שיסייע במתן מענה לרשויות בפריפריה ובאשכולות הנמוכים, ולתושביהן; פיתוח הסברה מותאמת לקהלי יעד שונים, כולל בשפה הערבית, בדבר התועלות שבהתייעלות אנרגטית, ובהקמת מערכות סולאריות; יצירת תועלות נוספות להתקנת מערכת סולארית, כגון ביטחון אנרגטי.

64. **תקנות בטיחות בעבודה – איסור עבודה בתנאי אקלים קיצוני.** מובילה: דיאנה בארון (קו לעובד,

diana@kavlaoved.org.il)

סביבת העבודה של עובדי שטח (דוגמת עובדי חקלאות ועובדי בניין) מעמידה אותם בסיכון ייחודי הכולל חשיפה מוגברת לגורמים כמו קרינת שמש, עומס חום, קור, רוחות וגשם, ומובילה לכך שעובדים אלו מושפעים במיוחד מתנאי מזג האוויר ומשבר האקלים, עד כדי סכנת חיים. מרבית העובדים הללו הם עובדים מוחלשים. יוזמה זו שואפת לקדם תקנות ייעודיות שישדירו את העבודה בתנאי אקלים קיצוני לשם שמירה על העובדים וזכויותיהם.